

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

2025 ел, 10 ноябрь

г.Казань

КАРАР

№ 926

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасын раслау турында» 2020 ел, 25 август, 730 нчы карары белән расланган «Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасына үзгәреш кертү хакында

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты КАРАР БИРӘ:

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасын раслау турында» 2020 ел, 25 август, 730 нчы карары белән (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2023 ел, 2 октябрь, 1204 нче, 2024 ел, 01 март, 105 нче, 2024 ел, 25 июль, 590 нчы, 2024 ел, 30 октябрь, 938 нче карарлары белән кертелгән үзгәрешләрне исәпкә алып) расланган «Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасына, аны яңа редакциядә бәян итеп, үзгәреш кертүгә (карарга теркәлгән).

Татарстан Республикасы
Премьер-министры

А.В.Песошин

Татарстан Республикасы
Министрлар Кабинетының
2020 ел, 25 август, 730 нчы
каrarы белән расланды
(Татарстан Республикасы
Министрлар Кабинетының
2025 ел, 10 ноябрь, 926 нчы
каrarы редакциясендә)

«Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт
программасы

«Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт
программасы стратегик өстенлекләре

I. Татар халкының милли тәңгәллеген саклауның агымдагы торышын бәяләү

«Татар халкының милли үзенчәлеген саклау» Татарстан Республикасы дәүләт программасы (алга таба – Татарстан Республикасы дәүләт программасы) Татарстан Республикасында һәм аның чикләреннән тыш татар халкының милли үзенчәлеген саклау һәм ныгытуга юнәлдерелгән.

Милли үзенчәлекне саклау заманча жәмгыятьнең актуаль проблемасы булып тора. Глобализация һәм цифрлаштыру төрле илләр һәм мәдәниятләр вәкилләре арасында элементләрне киңәйтүгә китерә, бу аларның үзенчәлекләрен югалтуга ярдәм итә. Мәдәниятара үзара бәйләнешнең яңа формалары элекке традицияләр кысаларында формалашкан кешенең һәм этносларның субъектив үз-үзен идентификацияләү хисләрен шик астына куя.

Татар халкы үзен тарих субъекты итеп аңлый, бу аның тарихи тәҗрибәсе жыелмасы һәм Россия Федерациясе һәм дөнья цивилизациясе үсешенә үз өлешен кертүен аңлау белән билгеләнә.

Гомуми тарих һәм мәдәниятне үстерүгә, мәҗрифәтне үстерүгә, традицияләрне, горел-гадәтләрне һәм рухи-әхлакый нигезләрне саклауга омтылыш белән берләштерелгән кешеләр бергәлеге буларак хәзерге татар дөньясы һәр халыкның уникальлеген популярлаштыру һәм трансляцияләү мөмкинлеге буларак түгел, бәлки глобальләшүнең яңа этабын кичерә. Татарстан Республикасының гамәлдәге дәүләт программасын гамәлгә ашыру чорында татарларның динамик рәвештә үсүче уртаклык булуы ачык күренә башлады. Хәзерге заманның социаль-икътисадый, технологик һәм гуманитар процессларында аларның өстенлеге фәннең һәм жәмгыятьнең заманча казанышларын куллануға, этномәдәни үзенчәлекне саклау калуга югары юнәлгәнлеге булды.

Социологик тикшеренүләр хәзерге татарлар өчен этник тиңдәшлек әһәмиятенә югары дәрәҗәдә булуын терки. Төрле төбәкләрдә яшәүче татар халкы вәкилләренә 85-90 проценты пчен миллилек әһәмияткә ия. Күпчелек очракта татар халкының тарихы, аның традицион мәдәнияте, татар теле һәм дине милли һәм этник тәңгәллекнең объектив нигезләре булып тора. Милли һөнәри мәдәнияткә - рухи

кыйммәтләрне һәм милли тиндәшлекне күтәргә ярдәм итүче театр, музыка, сәнгать, архитектура һ.б. карата кызыксыну күзәтелә. Күпчелек татарлар өчен гаиләнең әһәмияте беренче урында тора. Тырыш һәм даими хезмәткә юнәлдерелгән хезмәт этикасы нигезләре, шулай ук мобильлек һәм булдыклылык хуплана.

Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы авылларында һәм Россия Федерациясе субъектлары территорияләрендә татарларның рухи-матди культурасы, аерым алганда, жыелган архив материалларын анализлау юлы белән, шулай ук экспедиция юллары материалларын анализлау юлы белән өйрәнелә: жирле риваятьләр, хикәятләр теркәлә, сакланып калган тарихи-мәдәни мирас объектлары фотога төшерелә, татар халкының миграциясен чагылдыра торган тарихи-административ карталар эшләнә. Алынган нәтижәләр фәнни-популяр басмаларда гомумиләштерелә һәм «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырыла.

Татар дөнъясы казанышлары турында мәгълүматның ышанычлы чыганагы - Tatarica Татар онлайн-энциклопедиясе һәм «Татар иле» электрон мәктәп энциклопедиясе. «Татар иле» электрон мәктәп энциклопедиясен карау санының ел саен сизелерлек артуы (2024 елда ул узган елгы күрсәткечне 75 процентка узып киткән) яшь буынның Татарстан һәм татар халкы тарихы һәм мәдәнияте турында мәгълүматка ихтыяжы булуын күрсәтә.

Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру чорында Германия, Польша, Бөекбритания, Япония, Италия, Төркия, Үзбәкстан, Казахстан архивларынан татарларның тарихы һәм мәдәнияте буенча ике меңнән артык яңа документ ачыкланды, меңнән артык сирәк һәм уникаль документлар сканерланды, күп кенә билгесез фактларны ачучы материаллар жыелды, тарихи вакыйгалар, танылган шәхесләр турында материаллар тупланды, алар татар халкының матди мәдәни мирасын һәм матди булмаган этномәдәни байлыгын тәшкил итә. Берничә очракта документларның төп нөхсәләре коллекцияләрен Татарстан Республикасы архивларына һәм музейларына тапшыруга ирешелде (Кобе шәһәре татар жәмгыяте архивы, Корьәннең Токио басмасы).

Әстерхан, Түбән Новгород, Рязань, Самара, Саратов, Ульянов өлкәләрендә һәм Ставрополь краенда фәнни мәгълүматлар, археологик артефактлар коллекцияләре шактый зур күләмдә табылды, археологларның яңа объектлары, шул исәптән аларның әһәмияте татар халкының тарихи-мәдәни мирасы турында бербөтен күзаллау формалаштырудан, Евразия киңлегендә татарларның урыны һәм роле турында территориаль, хронологик, вакыйгалы аспектларда күзаллаудан гыйбарәт Себер ханлыгы башкаласы Искәр шәһәрлеге каберлеге, Калмыкиядә монголларга кадәрге чорның таш кирмәне калдыклары ачыкланды. Тикшеренүләр нәтижәләре укучыларның киң даирәсе өчен ачык һәм Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында басылып чыга торган «Золотоордынское обозрение», «Крымске историческое обозрение», «Кряшенское историческое обозрение», «Историческая этнология» фәнни вакытлы журналлары язмаларында чагылдырылган.

Россия Федерациясе төбәкләреннән һәм чит илләрдән балалар һәм яшьләр белән алып барылган эшнең югары нәтижәләгә билгеләп үтелә, аерым алганда,

аларны Татарстан Республикасында югары уку йортларында педагогик белгечлекләр буенча белем алу, конкурсларда һәм ижади хезмәттәшлек формаларында катнашу өчен актив жәлеп итү.

Ел саен үткәрелә торган чаралар, мәсәлән, Бөтендөнья татар яшьләре форумы, Халыкара татар теле һәм әдәбияты олимпиадасы, Бөтенроссия татар теле укытучылары жыены, «Милли үзенчәлек һәм дин» бөтенроссия татар дини эшлеклеләре форумы, Бөтенроссия татар авыллары эшмәкәрләре жыены, «Татар кызы» бөтенроссия бәйрәме, «Пар канатлар» бөтенроссия татар гаиләләре жыены рухи-әхлакый традицияләргә ныгыту һәм тапшыру буенча системалы эшкә, татар теле һәм мәдәниятенә кызыксыну формалаштыруга ярдәм итә.

Татар халкының милли үзенчәлеген саклау һәм ныгытуда татар халык бәйрәме «Сабантуй» мөһим әһәмияткә ия. «Сабантуй» бәйрәмен федераль һәм бөтенроссия дәрәжәсендә үткәрү төбәкләргә мэдәни тормышында көтелгән вакыйга гына түгел, ә татар халкының горур-гадәтләрен, традицияләрен тапшыру һәм популярлаштыру каналы, шулай ук халыкара һәм төбәкара мэдәни һәм икътисади бәйләнешләргә жайга салу чарасы булып тора.

Шул ук вакытта, тормышка ашырылган чараларның нәтижеләгенә һәм нәтижеләргә карамастан, берничә куркыныч бар, аерым алганда:

массакүләм мэдәният, дөнья телләргә өстенлек иткән шартларда тел ассимиляциясе куркынычы;

республикадан читтә мэдәни үз-үзенә күрсәтү мөмкинлекләргә чикләнү булуы;

мэдәни глобализация – көндәлек тормышны берләштерү, традицион әхлакый ориентирларны югалту һәм милли үзенчәлекне югалту;

этногенез, лингвистика һәм татарларның һәм татар мэдәниятенә формалашу тарихы белән бәйле башка юнәлешләрдә ялган фәнни теорияләргә киң таралуы, бу татарларның тарихи-мэдәни мирасын һәм татар дөньясының хәзерге халәтен глобаль мәгълүмат киңлегендә чагылдыруда белем бирү, мэдәни-агарту чараларының житедлек булмавы һәм репрезентативлыкның житедлек белән тыгыз бәйләнгән;

татар халкының мэдәни потенциалын үстерүгә юнәлдерелгән чаралар үткәрүдә дәүләт, фәнни, жәмәгать, мэдәни-ижади һәм башка структураларның гамәлләргә житедлек килешенмәвә;

татар яшьләргә белән эшләүдә системалылыкның житедлек, аның потенциалын куллану механизмнарының эшләнмәвә.

Күрсәтелгән куркынычларны исәпкә алу татар халкының үзенчәлеген саклау калырга, хәзерге шартларда татар дөньясының нигезләргә ныгытырга мөмкинлек бирәчәк.

Татарстан Республикасы дәүләт программасы үзләргә татар дип санаган яки аларга бәйләнгән тойган кешеләргә гомуми мәнфәгатьләргә, Россия Федерациясе халыкларының тигез хокуклылык принцибына туры китереп, милләтара һәм конфессияара тынычлык һәм татулыкны саклау өчен эшләнгән. Ул татарларның яшәү урынына, татар телен белү дәрәжәсенә, милек һәм вазыйфа хәленә, конфессияләргә карата, сәяси инануларга һәм башка шартларга бәйсез рәвештә аларның рухи, этномэдәни, сәяси, социаль-икътисади үсешенә юнәлдерелгән.

Татарстан Республикасы дәүләт программасы Россия Федерациясе Конституциясе һәм Татарстан Республикасы Конституциясе, Россия Федерациясе Президентының «2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт илкүләм сәясәт стратегиясе турында» 2012 елның 19 декабрдәге 1666 номерлы Указы белән расланган 2025 елга кадәр чорга Россия Федерациясе дәүләт илкүләм сәясәт стратегиясе (алга таба - Россия Федерациясе дәүләт илкүләм сәясәт стратегиясе), Россия Федерациясе Хөкүмәтенен «Дәүләт илкүләм сәясәттен гамәлгә ашыру» Россия Федерациясе дәүләт программасын раслау турында» 2016 елның 29 декабрдәге 1532 номерлы карары белән расланган «Дәүләт илкүләм сәясәттен гамәлгә ашыру» Россия Федерациясе дәүләт программасы, федераль законнар, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнары һәм республика башкарма хакимият органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр), Россия Федерациясе субъектлары һәм чит дәүләتلәр белән Татарстан Республикасы шартнамәләре, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары нигезләмәләренә таяна, халыкара хокук принципнары һәм нормаларны, шулай ук Россия Федерациясендә һәм чит илләрдә Татарстан Республикасының милләтара һәм конфессияара мөнәсәбәтләр өлкәсендә сәясәт үткәрүдәге тәҗрибәсен исәпкә ала.

Татарстан Республикасы дәүләт программасында татар дөньясының хәзерге хәле һәм үсеш перспективалары чагылдырыла, төп юнәлешләр, бурычлар, механизмнар һәм аларны гамәлгә ашыру мөмкинлекләре билгеләнә. Татарстан Республикасы дәүләт программасының алдагы этабын гамәлгә ашыру тәҗрибәсен исәпкә алып, үз нәтижәләлеген күрсәткән проектлар фән, грантлар белән ярдәм итү, архитектура, кинематография, хореография һәм башка сәнгать төрләре өлкәсендәге казанышларны үстерү чаралары белән тулыландырылган.

Татар халкының мәдәниятен, телен, горейф-гадәтләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү чаралары шулай ук Татарстан Республикасының башка дәүләт программаларына да кертелгән: «Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәттен гамәлгә ашыру» (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәттен гамәлгә ашыру» дәүләт программасын раслау турында» 2013 ел, 18 декабрь, 1006 нчы карары белән расланган), «Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасындагы башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү» (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасының дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасындагы башка телләргә саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2020 ел, 10 сентябрь, 821 нче карары белән расланган), «Татарстан Республикасы мәдәниятен үстерү» (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «Татарстан Республикасы мәдәниятен үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2013 ел, 16. декабрь, 997 нче карары белән расланган).

II. Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт сәясәт өстенлекләре һәм максатлары тасвирламасы

Татарстан Республикасы дәүләт программасының өстенлекләре Россия Федерациясенен Дәүләт илкүләм сәясәт стратегиясе, Россия Федерациясе

Президентының «2030 елга кадәрге чорга һәм 2036 елга кадәр перспективада Россия Федерациясе үсешенә илкүләм максатлары турында» 2024 елның 7 маендагы 309 номерлы Указы (алга таба – 2030 елга кадәр һәм 2036 елга кадәр перспективада Россия Федерациясе үсешенә илкүләм максатлары), Россия Федерациясе Президентының «Россия Федерациясе дәүләт тел сәясәте нигезләрен раслау турында» 2025 елның 11 июлендәге 474 номерлы Указы (алга таба – Россия Федерациясе дәүләт тел сәясәте нигезләре), Россия Федерациясе Хөкүмәтенә 2021 елның 1 октябрдәге 2765-б номерлы боекы белән расланган Россия Федерациясенә 2024 елга кадәр һәм 2030 елга кадәр план чорына үсешнең илкүләм максатларына ирешү буенча бердәм план, «2030 елга кадәр Татарстан Республикасының социаль-икътисадый үсеш стратегиясен раслау турында» 2015 елның 17 июнендәге 40-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән расланган 2030 елга кадәр Татарстан Республикасының социаль-икътисадый үсеш стратегиясе (алга таба – Стратегия-2030), шулай ук Татарстан Республикасы Президентының «Татарстан Республикасында Дәүләт милли сәясәте концепциясен раслау турында» 2008 елның 3 июлендәге ПУ-312 номерлы Указы белән расланган Татарстан Республикасында Дәүләт милли сәясәте концепциясе (алга таба – Татарстан Республикасында Дәүләт милли сәясәте концепциясе) һәм 2012 елның 5 – 9 декабрдә узган Бөтендөнья татар конгрессының V Жыенында хупланган Татар халкының этник үзенчәлеген саклау концепциясе нигезләмәләренә туры килә.

Татарстан Республикасы дәүләт программасының максаты – Татарстан Республикасында һәм аннан читтә татар халкының милли үзенчәлеген саклап калу һәм ныгыту, ул 2030 елга түбәндәге күрсәткечләргә ирешү белән характерлана:

Россия Федерациясендә татарларның жыелып яшәү урыннары торак пунктлары сакланган тикшерелгән төбәкләренә 2025 ел белән чагыштырганда 57 процентка артуы;

программа чараларының гомуми саныннан медиапроектлар форматындагы чаралар өлешен 2025 ел белән чагыштырганда 56 процентка арттыру;

Россия Федерациясе төбәкләреннән татар дини эшлеклеләренә квалификация күтәрү курсларында катнашучылар санын 2025 ел белән чагыштырганда 85 процентка арттыру;

өйрәнелгән һәм популярлаштырылган матди мәдәни мирас объектлары һәм матди булмаган этномәдәни байлык объектлары санын 22,9 процентка арттыру;

эшкәртелгән һәм музей фондларына тапшырылган археологик артефактлар (Татарстан Республикасынан читтә яшәүче татарлар тарихы һәм мәдәнияте буенча) санын 1 000 берәмлеккә кадәр арттырырга.

III. Стратегик өстенлекләр, илкүләм максатлар һәм Стратегия-2030 максатлары, Россия Федерациясе дәүләт программалары күрсәткечләре белән үзара бәйләнеш турында белешмәләр

Татарстан Республикасы дәүләт программасының максаты һәм бурычлары Россия Федерациясе халыкларының мәдәниятен һәм телләрен саклау һәм үстерү, аларның рухи бергәлеген ныгыту, Россия халыкларының этномәдәни үзенчәлекләрен

саклау, Россия халыкларының гомумдәүләт мәнфәгатьләрен һәм мәнфәгатьләрен берләштерү, чит илләрдә яшәүче ватандашларга ярдәм итү, Россия һәм Татарстан Республикасы белән элемтәләрен үстерүгә ярдәм итү өлешендә Россия Федерациясе дәүләт милли сәясәте стратегиясенә нигезләмәләренә; 2012 елның 5 - 9 декабрдә узган Бөтендөнья татар конгрессының V Съездында расланган Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясе һәм татар халкының этник тәңгәллеген саклау концепциясе нигезләмәләренә туры килә.

Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру түбәндәгеләргә юнәлдереләчәк:

- 1) 2030 елга кадәр чорга һәм перспективада 2036 елга кадәр Россия Федерациясе үсешенә илкүләм максатларына ирешү;
- 2) Россия Федерациясенә Дәүләт тел сәясәте нигезләрен гамәлгә ашыру;
- 3) Россия Федерациясенә Дәүләт илкүләм сәясәте стратегиясен гамәлгә ашыру;
- 4) Стратегия-2030 гамәлгә ашыру;
- 5) Татарстан Республикасында дәүләт милли сәясәте концепциясен гамәлгә ашыру.

IV. Татар халкының милли үзенчәлеген саклау өлкәсендә дәүләт идарәсе бурычлары, аларны нәтижәле хәл итү ысуллары

Татарстан Республикасы дәүләт программасы максатына ирешү – Татарстан Республикасында һәм аннан читтә татар халкының милли үзенчәлеген саклап калу һәм ныгыту өчен түбәндәге бурычлар куела:

татарларның тарихи-мәдәни мирасын өйрәнү, саклау һәм популярлаштыру өчен оптималь шартлар тудыру;

татар телен өйрәнүне, татар телендә укыту һәм тәрбияләүне, шул исәптән Татарстан Республикасыннан читтә дә, хуплау;

татарларның тарихы, мәдәнияте, этнографиясе буенча фундаменталь һәм гамәли тикшеренүләр үткәру өчен кирәкле матди һәм оештыру шартлары тудыру, интеллектуаль, ижади һәм тикшеренү потенциалын ныгыту;

татар мәгълүмат һәм коммуникация инфраструктурасын формалаштыру һәм үстерү.

Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы бюджетыннан жирле бюджетларга бюджетара трансфертлар бирү кагыйдәләрен, Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында Татарстан Республикасы бюджетыннан юридик затларга субсидияләр бирү һәм бюджет инвестицияләрен гамәлгә ашыру кагыйдәләрен, шулай ук Татарстан Республикасы дәүләт программасын гамәлгә ашыру кысаларында капитал салуларны гамәлгә ашыру турында карарларны раслый торган Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары исемлеге

Т/с	Документ төре	Документ төре	Документ исеме	Реквизит-лары	Эшләүче	Документ текстына гиперссылка
1.	Татарстан Республикасы бюджетыннан субсидияләр бирү тәртибе	Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары	Мәдәният, сәнгать, кинематография, анимация, мәдәни мирасны популярлаштыру, дәүләт милли сәясәте, халыкара, төбәкара хезмәттәшлек өлкәсендә проектларны гамәлгә ашыруга, чараларны оештыруга һәм уздыруга, Россия Федерациясендә һәм дөньякүләм кинәктә татар мәдәниятен популярлаштыруга, журналистика өлкәсендә ижади хезмәткәрләрнең кадрлар потенциалын ныгыту чараларын оештыруга һәм уздыруга, сугыш елларында хәбәрсез югалган дип саналган Татарстан АССРда туучыларны һәм анда яшәүчеләрне эзләү эшләрен башкаруга бәйле чыгымнарны финанс белән тәэмин итү (каплау) өчен дәүләт (муниципаль) учреждениеләре, дәүләт корпорацияләре (компанияләре) һәм гавами-хокукый компанияләр булмаган, коммерциягә карамаган оешмаларга Татарстан Республикасы бюджетыннан субсидияләр бирү тәртибен раслау турында	20.02.2025 № 99	Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгы	https://pravo.tatarstan.ru/npa_kabmin/post/?npa_id=1586579